

1980 ÖNCESİ VE 2000 SONRASI TÜRK SİNEMASINDA AİLENİN TEMSİLİ ¹

Mustafa YAĞBASAN ²

Uğur ATEŞ ³

Öz

Türk Sineması'nda aile, tıpkı toplumun hâkim değerlerinde olduğu gibi kutsiyet atfedilen bir kurum olarak temsil edilegelmiştir. Aile, ev dışı yaşamda her türlü krize, soruna karşı sığınak ve bireylerin huzur bulduğu korunaklı bir alandır. Ancak söz konusu aile kurumunun 2000'li yılların başlarından itibaren yayınlanan sinema filmlerde de kökten sarsılmaya başlandığı gözlemlenmektedir. Bu kurum, artık korunaklı bir alan olmaktan öte, pek çok travmanın, kuşaklararası çatışmanın ve kirli sınırların saklandığı, mahremiyetin deşifre edilmesinin meşrulaştığı bir kurum şeklinde yansıtılmıştır. Ancak geleneksel ve modern aile temsillerinin 1980 öncesi ve 2000 sonrası Yeşilçam yapımı filmlerde bir paradoksallığın varlığından söz etmek mümkün görünmektedir. Özellikle aile müessesesinin 1980 öncesi yapımlarda daha pozitif şekilde yansıtıldığını, dolayısıyla Türk sinemasında bu dönemdeki prodüksiyonlarda geleneksel aile tipi yansımasının izlerini görmek mümkündür. 1980 filmlerinde; geçim sıkıntısı, maddi imkânsızlıklar, zengin kız - fakir oğlan temalarına ağırlık verilmiştir. Tüm imkânsızlıklara rağmen aile kurumu kutsanmış, her şeye rağmen bu müessesesinin ulvilğine dair vurgular yapılmış ve buna bağlı olarak aile olmanın, birlikte yaşamının ve zorluklarla birlikte mücadele etmenin önemi genel olarak temsil edilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışma Türk sinemasında aile kurumunun geçmişten günümüze nasıl yansıtıldığını irdelemek üzere gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda; 1980 öncesini temsilen 'Aile Şerefi' ve 'Bizim Aile' 2000'li yıllar sonrasının temsili için ise 'Babam ve Oğlum', 'Dedemin İnsanları' adlı filmler, ailenin işlevleri-ışlevsizlikleri bağlamında, Türkiye'de aileye dair yapılan alan araştırmalarının da katkısıyla içerik analizi yöntemi kullanılarak ortaya konulmaya çalışılmıştır. Yapılan bilimsel değerlendirmeler sonucunda çalışmanın başında ileri sürülen varsayımları destekler mahiyette değer atfedilecek bulgulara ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Türk Sineması, Aile, Ailenin Temsili, 1980 Öncesi ve 2000 Sonrası

FAMILY REPRESENTATION IN TURKISH CINEMA IN THE PERIODS OF PRE-1980 AND POST-2000

Abstract

In Turkish cinema, the family has been represented as a holy institution just as the society is in the values of judges. The family is a sheltered area against all kinds of crime and problem in the life outside the home and a place where individuals find peace. However, it is observed that the family representation started to be shaken from the beginning with cinema films broadcast from the beginning of 2000's. The family is now reflected in the form of an institution that has become a legitimate place for many traumeners, generations of clashes and dirty secrets to hide, to decipher privacy, rather than a sheltered area. It seems possible to mention the existence of paradoxicity in the family institution in films made in Yeşilçam (old Turkish cinema) in the pre-1980 and post-2000 period, where traditional and modern family types are seen. Especially, it is possible to see the traces of the traditional family type reflection of the family institution in the production of this period in the Turkish Cinema because the family establishment is reflected more positively in the period before 1980. In 1980 films; Loneliness, financial impossibilities, rich girl-poor boys. Despite all the impossibilities, the concept of family was blessed, and despite all the stress on the inheritance of the family business, there has been an attempt to represent the importance of being a family, living together and struggling with difficulties.

This study was carried out in order to investigate how the family institution is reflected in the daily life in Turkey Cinema. In this context, the films named 'Aile Şerefi (Family Honor)' and 'Bizim Aile (Our Family)' from pre-1980 period and 'Babam ve Oğlum (Dad and Son)' and 'Dedemin İnsanları (Grandpa's People)' for

¹ Bu araştırma Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümünde her iki yazarın katkılarıyla yürütülen Bitirme Tezi projesinden üretilmiştir.

¹ Prof. Dr., Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi, myagbasan@firat.edu.tr

¹ Lisans Öğrencisi, Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi, amansız_ates12@hotmail.com

post-2000 period were chosen for the representation. In this context, the position, sanctity, function or dysfunction of the family institution has been tried to be analyzed by means of content analysis method in the light of field researches that are focused on ‘family’ in Turkey. As a result of the scientific evaluations made, findings with supporting quality were found and they attribute the assumptions that were put forward at the beginning of the research.

Key Words: Turkish Cinema, Family, Family Representation, Before 1980 and After 2000

GİRİŞ

Bilindiği üzere sinema, görsel bir sanattır. Bu görselliğin içindeki en önemli uzam zaman ve mekân kavramlarıdır. Bir sinema filminin üretilmesi için belli bir mekân ve zaman dilimine gereksinim duyulmaktadır. Sinema, ortaya çıktığı ilk yıllarda ucuz bir eğlence aracı olarak görülmüştür. Modern yaşam ile birlikte; para karşılığı hizmet alınan ve belli bir kültür birikimiyle daha anlamlı hale gelen boş zamanı değerlendirme etkinliklerinden biri haline gelmiştir. Aslında sinemanın bir sektör haline dönüşmesinde kuşkusuz Amerikan sineması önemli rol oynamıştır ve film stüdyolarının kurulmasıyla birlikte sinema, önemli bir endüstri haline dönüşmüştür. Bir kitle iletişim aracı olan sinema, aynı zamanda sanatsal kaygılarla üretildiğinden baskın olarak kültürel bir ‘sanat faaliyeti’ olarak anılmaktadır. Ancak sinema, teknik bir buluş olduğundan ve başlangıç tarihinin belli olması açısından diğer sanat dallarından farklıdır. Ayrıca sanat-endüstri etkileşiminin bir ürünü olarak da diğer sanat dallarından ayrılmaktadır. Sinema, keşfedilmesinden itibaren sürekli endüstriyel mülahazaların parçası olmuştur. İşte bu yüzden olsa gerek filmlerin pazarlanması da çeşitli küresel politikalarla kitlelere ulaştırılabilme başarısı göstermiştir. Bu bağlamda sinema endüstrisi; yapım, dağıtım ve gösterim süreçlerinden oluşmaktadır.

Toplumların sahip oldukları farklılıklar aile ekseninde ele alındığında ise; her toplumun veya kültürün kendine özgü aile yaşantısının, kabullerinin ve kutsiyetlerinin olduğunun kabul edilmesi gerekir. Kültürün dinamik yapısına dayalı olarak küresel sosyalleşme süreci içerisinde ailenin yapısı, görevleri ve üyelerinin algılarında sürekli değişimlerin yaşanması doğal kabul edilmektedir. Geleneksel aileden modern aileye geçiş sürecinde tüm toplumlarda olduğu gibi Türk sinemasında da bu değişimlerin yansımalarını görmek mümkündür. Zira toplumun sahip olduğu; normatif değerlerin, evlilik tercihlerinin, sosyal ve kültürel ritüellerin veya modernleşmeyle birlikte kazanılan veya meşrulaştırılan (!) statülerin özellikle kitle iletişim araçları marifetiyle geleneksel vasfını kaybettiğini, bu dönüşümlere bağlı olarak ‘aile kutsiyeti’nin de değer kaybına uğradığını söylemek mümkün görünmektedir. Ancak unutulmamalıdır ki ‘aile ortamı’, aynı zamanda kültürün öğrenildiği, içselleştirildiği, müteselsilsen sonraki kuşaklara da aktarıldığı adeta mahrem olan ‘kamusal’ bir alandır. Dolayısıyla toplumsal ve sosyal organizasyonun da somutlaştığı bir alandır aile...

Alan literatüründe de sıkça vurgu yapılan husus; keşfedilmesinden sonra sinemanın sürekli eğlence endüstrinin en önemli ve vazgeçilmez bir parçası olmasıdır. İşte bu nedenle filmlerin pazarlanması ancak profesyonel anlamdaki ekonomik stratejilerle ve politikalar ile geniş kitlelere ulaştırılabilmiştir. Sinema ve sermaye ilişkisinin diğer sanat dallarına göre elzem ve daha baskın olması nedeniyle profesyonelleşme; filmlerin bir meta olarak ‘alınip-satılması’, ‘sektörün yapısı’, ‘dağıtım’ ve ‘gösterimi’ gibi birbirinden bağımsız süreçlerinden oluşmaktadır. Sinemanın sanatsal yönü daha ziyade; ‘fikir’, ‘estetik’ ve ‘tasarım’ gibi süreçleri içerirken ekonomik yönünde; ‘yapım giderleri’, ‘teknoloji’ ve ‘gişe gelirleri’ gibi aşamalar dikkat çekmektedir.

Sinema alanında yapılan veya yapılmış olan akademik araştırmaların ağırlıklı olarak ya teknik analizler ya da ideolojik çözümler şeklinde veya ‘kadın figürü’ veya ‘kadının

diskriminasyonu' (kullanılması) üzerine yoğunlaştığı bilinmektedir. Kuşkusuz kültürel anlamda çalışmalar da mevcuttur. Ancak geçmişten günümüze 'aile' temalı film analizlerinin yapıldığı akademik çalışmalar sınırlıdır veya mevcutların daha ziyade 'mekân' ve 'konu' odaklı olduğu görülmektedir. Bu çalışma geçmişten günümüze Türk sinemasında 'aile'nin nasıl yansıtıldığı sorunsalı üzerine yoğunlaşmaktadır. Öncelikli ve ağırlıklı olarak; 'Geleneksel-Modern Aile', 'Sinemada Aile', 'Kültür-Popüler Kültür' gibi kavramlar irdelenerek araştırmanın kuramsal ve kavramsal çerçevesi oluşturulmaya çalışılmıştır. Sınırlılık ilkesinden hareketle Türk sinemasında aile konulu filmler örneklem olarak alınmış ve tarihsel olarak kısıtlamaya gidilmiştir. Örnekleme dâhil edilen filmlerden, araştırmanın içeriğine uygun kesitler (Time Code) alınarak içerik analizine tabi tutulmuştur. Bu yöntemle elde edilen bulgular belli temalar altında gruplandırılarak değerlendirilmiş ve oluşturulan söylem açığa çıkarılmaya çalışılmıştır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Aile Kavramı

Aile, şüphesiz bir toplumun temel kurumlarından biridir. Ailenin toplumsal örgütlenmenin temel birimlerinden biri olduğu, hatta toplumun en önemli nüvesini oluşturduğu tüm kültürler tarafından kabul edilmektedir. Aileyi; bireylerin birbirleri ile biyolojik, psikolojik, toplumsal ilişkiler ve duygusal etkileşim içinde olan en küçük insan topluluğu olarak nitelemek mümkündür. "*Aile tarihi insanlık tarihi kadar eskidir*" (Erkal, 2006). Dinsel, siyasal, ekonomik ve ahlaki birçok etken farklı zaman ve yerlerde, farklı aile biçimlerinin ve ilişkilerinin doğmasına, yaşamasına ve biçim değiştirmesine yol açmıştır. Bir topluluk içinde tek bir aile tipi olmadığı gibi, var olan aile tipleri de zamana bağlı olarak biçim değiştirmiş ve değiştirmektedir (Kağıtçıbaşı, 1990). Karı ve kocanın evlenmemiş çocukların oluşturduğu aile 'çekirdek aile' şeklinde isimlendirilmektedir. Bu terim daha geniş anlamda da kullanılmaktadır. Kimi toplumlarda dede, nine, amca, dayı, hala, teyze, bunların çocukları gelin ya da damat aynı aileden sayılır. Bu tür aileler ise 'geniş aile' şeklinde tanımlanmaktadır (Turgut, 2010: 27).

Ailelerin sosyal, ekonomik ve kültürel durumları, çocuğun sosyalleşmesinde de belirleyici unsurdur. Özellikle kültürel bakımdan entelektüel müktesebata sahip bir aile ile bu birikime sahip olmayan ailede (örneğin; salt günlük ihtiyaçları ifade edecek kadar bir kelime hazinesiyle konuşan bir ailede) yaşayan çocuğun sosyalleşme süreci de aynı olmamaktadır (Turgut, 2010: 27). Dolayısıyla aile, çocuğun sosyalleşmesine önemli oranda erki eden bir kurumdur. Diğer taraftan aile üyeleri arasında ki ilişkiler ve aile ortamı psikososyal yönden gelişen bireyin en çok etkileşime uğradığı yer olarak kabul edilmektedir (Turgut, 2010: 30). Bu ilişkiler, bireyin kendine güvenmesini, diğer bireylere saygı duymasını, kimlik kazanmasını, kişilik gelişimini, sosyal beceriler geliştirmesini ve topluma adaptasyon sürecini olanaklı hale getirir. Farklı sosyal sınıf veya eğitim seviyesindeki ailelerde dünyaya gelen çocukların zihinsel gelişim düzeyleri de birbirinden farklılıklar gösterir. Statü esasına dayalı alt sınıfa mensup bir ailede yetişen çocuk bir birey olarak dikkate alınmaz, soruları çoğu defa cevapsız bırakılır, duygu ve isteklerine önem verilmez. Buna karşılık orta sınıf bir ailede ise çocuğun istekleri, arzuları ve merakları dikkate alınır ve çocuğa her konuda gereken açıklama yapılır. Böylece alt sınıftaki aileden farklı olarak orta sınıfa mensup bir ailede dünyaya gelen çocuklar, zihinsel gelişme ve sosyalleşme bakımından daha avantajlı bir konuma sahiptir. Buna göre aile, çocuğun sosyalleşmesinde hayatta ve topluma uyum sağlamasında da olumlu ve olumsuz etkileri olan önemli bir kurumdur (Ergün, 2011: 124).

Ailenin temel görevlerinden biri de kuşkusuz çocukların zararlı olabilecek şeylerden uzak tutmaktır. Günümüzde çocuklar aileleri dışında; eğitim kurumları, arkadaş grupları ve kitle iletişim araçlarının etkisi altında kalmaktadır. Kitle iletişim araçlarından biri olan televizyon, popüler kültür ürünlerinin yayılmasında ve bu ürünlerin çocuklar tarafından tüketilmesinde veya tercih edilmesinde önemli bir sosyal etkiye sahiptir. Televizyon seyretmenin bir aile aktivitesi olduğu göz önünde tutulursa, çocukların zararlı olabilecek yayınlardan korumak da ailenin temel görevidir (Giray ve Ergin, 2006:83). Zira günümüzde haber programları da dâhil olmak üzere televizyon yayınlarının çoğunluğunun zararlı iletiler ve enformasyonlar içerdiği genel kabul gören bir realitedir. Bundan dolayı bir program izlerken çocuklarla beraber aynı odada bulunan aile büyükleri onlara neyin doğru neyin yanlış olduğu hakkında bilgi vererek, televizyonun olumsuz etkilerini ortadan kaldırılabirler. Böylece çocuklar, zararlı olabilecek programları tek başına izlediklerinde de onları nasıl yorumlayacaklarını ve neyin doğru neyin yanlış olduğunu öğrenmiş olurlar.

Türk toplumu için aile, kuzey yıldızıdır ve hep oradadır. Türkiye’de muhafazakârlık Araştırması kapsamında yapılan bir araştırmada görüşmecilerden; devlet, din, millet ve aile seçenekleri arasından muhafaza edilmesi gereken en önemli toplumsal kurumu seçmeleri istenmiş, alınan yanıt % 50 oranında “aile” olmuştur. Türkiye’de muhafazakârlığın “çelik çekirdeğini” kadının aile içerisindeki rolüne ilişkin tutumlar oluşturmaktadır. Ailede, babayla ilişkiyi belirleyen temel izlek mesafedir, bunu saygının korunması adına uygun ve doğru bulanlar da yer almaktadır (Akyüz, 1991: 223-224).

Modern Toplumda Aile

Toplum ve medeniyetin temel taşı olan aileyi artık bir arada tutmak neredeyse imkânsız hale gelmiştir. Modern birey, sınırsız özgürlüğün önünde aileyi bir engel olarak görmektedir. Kuşaklar arasında yaşanan çatışma, gençleri aile ortamından koparmakla kalmamakta, onları aile karşısı bir konuma itmektedir. Nesiller arasında ki mesafeyi körükleyen kapitalist ekonomik sistem, aileden kopardığı genç nesli 10-15 yıl boyunca kelimenin tam manasıyla sömürmektedir. Örneğin Amerika da 13 ile 25 yaş arasındaki gençlik grubunun yıllık kişisel harcamaları on milyarlarca doları bulmaktadır. Bu egemen sektör gençlerin temel ihtiyaçlarından değil, film, müzik, kılık-kıyafet, makyaj, oyun, sinema, parti gibi bireysel lükslerden beslenmektedir (Arat, 1998).

Batılı toplumlar aşırı ve hızlı modernleşme ve maddi refah yüzünden aile kurumunu kaybetmek üzeredir. İslâm toplumlarında ise ailenin erozyona ve deformasyona uğraması farklı sebeplere dayanmaktadır. Ancak her halukârda tüm coğrafyalarda ve kültürlerde aile kurumunun büyük baskı altında olduğu açıktır. Türkiye'nin ve diğer müslüman toplumların şansı, geleneksel aile değerlerinin tüm zor şartlara rağmen hâlâ yaşıyor olmasıdır. Cenneti annelerin ayağının altına koyan, anne babaya ‘öf’ demeyi günah addeden bir dinî geleneğin bu değerlere sahip çıkması şaşırtıcı değildir. Sorun, Türk toplum ve bireylerinin bu değerlere ne kadar sahip çıkacağına düşümlenmektedir (Keyder, 1998). Modern aile sosyolojisi, aile fertleri arasındaki münasebetlerle birlikte, bir sosyal teşekkül varlığı olarak ailenin dayandığı maddi temele ayrıca önem atfetmektedir. Bir ailenin tam mevcudiyetinden söz edebilmek için, yalnız fertlerin bütün çeşitleriyle mevcut oluşu yeterli değildir (Kağıtçıbaşı, 1995). Onun dayandığı maddi temel oldukça önemli bir faktördür. Ailenin bir bütün olarak mevcudiyet ve hayatîyetinin lüzum gösterdiği bütün maddi malzeme ve teçhizatın topuna “aile yuvası donatımı” adını vermek mümkündür.

Modern aile sosyolojisi, aile kuruluşu ile ilgili sorunları salt genel mahiyetteki olaylar olarak ortaya koymakla yetinmemektedir. Herşeyden önce bu geniş sorunlar kompleksini kısımlara ayırarak analiz etmekte ve daha geniş ölçüde irdelemektedir. Ayırdığı bu parçaları ise doğal ve sosyal çevrenin farklı bağlam ve uzam farklılığında inceler ve aydınlatır. Sözelimi sosyoloji, aile büyüklüğü ve fertlerinin kalabalıklığı sorununu ele aldığı anda, bilhassa iktisadi bağlama dayalı ihtiyaç ve imkanlar sorunsalı ile irdelemek suretiyle ve vakadan vakaya farklı sayılabilecek şekilde aydınlatmak yolunu tercih etmektedir (Çelik, 2002: 121). Ancak özellikle büyük şehir ve sanayi merkezlerinde işçi ve sabit gelirliler çevresinde, tam aksi ve olumsuz addedilebilecek sonuçlara ulaşmak mümkün görünmektedir. Zira çocuklar her yaşlarında çoğu kez kolayca istismar edilebilmekte ve imkanlara ulaşmada engellere maruz kalabilmektedir. Diğer taraftan varoşlarda veya köylerdeki bakım ve harcamalar, kentlere oranla daha ucuz ve daha kolaydır (TÜİK, 2012).

Geleneksel Aile

Aile, en basit tanımıyla; anne, baba ve çocuklardan oluşan ve toplumsal düzen içerisinde en küçük birimdir ve toplumun temelini oluşturur. Ailesiz bir toplum düşünülemez. Saygı, sevgi, dayanışma, himaye ve ahlaki değerler de ailenin geleneksel dayanaklarını meydana getirir. Geleneksel Türk Aile yapısının önemi de işte bu noktada başlamaktadır. Geleneksel Türk aile yapısını tanımlayabilmek için şu atıf yeterli görülebilir; “büyükanne ve büyükbaba ile onların çocuklarının ve torunlarının aynı çatı altında yer aldığı aile biçim” (Sayın, 1991). Bu cümleden hareketle diğer aile tiplerine göre geleneksellik anlayışıyla genç kuşakları daha uzun bir süre aynı çatı altında tutmak mümkün görünmektedir. Bilgi, deneyim ve tecrübeler de ailenin büyüklüğü ile doğru orantılı olarak artmaktadır. Aile diğer bir anlatımla düzen demektir. Sosyal düzenin sağlanmasında aile, birey ile toplum arasında köprü görevi görür. Genç nesiller, başkalarını dikkate alma, başkalarını sevme, büyüklere saygı gibi değerleri aile içinde öğrenmektedirler. Bunların sosyal yaşamda hayat bulması kuşkusuz toplumsal düzeni de meydana getirir. Geleneksel Türk ailesinin; saygınlık, eğitim, koruyuculuk, din, eğlenme ve dinlenme, çocuk yapma, manevi ve psikolojik doyum sağlama gibi işlevleri de bulunmaktadır (Özer, 1991: 215).

1970’li yıllarda Türkiye’de aile yapısı hakkında yapılan tartışmalara ek olarak, vurgu yapılması gereken çalışmalardan biri Çiğdem Kağıtçıbaşı’nın dokuz ülkede yürütülen ‘Çocuğun Değeri’ araştırmasıdır. Bu kapsamında elde edilen bulgulara bağlı olarak geliştirdiği ‘Aile Değişim Modeli’ dikkat çekmektedir. Buna göre Türkiye’de ‘geleneksel karşılıklı bağımlı aile’ ve ‘psikolojik duygusal karşılıklı bağımlı aile’ olmak üzere iki aile modeli vardır. Bu model çerçevesinde; karşılıklı bağımlı aile modeli az gelişmiş kırsal, tarımsal bağlamlarda daha yaygındır, hem psikolojik hem maddi bağımlılık söz konusudur (Aslantürk & Amman, 2001). Geleneksel Türk aile yapısında saygınlık çok önemlidir. Birey, ait olduğu aile ve akrabalık çevresinde bulunduğu konumuna göre itibar edinir. Kişinin statüsünü kimlerden olduğu belirler. Çocuk yapmak ve çoğalmak son derece önemlidir. Çünkü ailenin devamı ancak böyle sağlanır. Neticede nüfus önemli bir etkidir ve güç göstergesidir. Çocuk Türk kültürünü, hatta mesleki bilgilerinin büyük çoğunluğunu ailesinden alır. Aile büyüklerinin, küçük çocuklarının eğitilmesinde önemli payı bulunmaktadır. İşte bu sebeplerdir ki çocuğun ilkökulu ailesidir. Bu okul ne kadar sağlıklı ise toplumda o kadar sağlıklıdır. Geleneksel aile yapısında insanın güvencesini sağlayan emniyet güçleri genellikle yoktur. Dıştan gelen saldırılara tüm aile güçleri birlikte karşı koyarlar.

Sinemada Aile

Aile temalı filmlerde belirgin farklılıklar özellikle son sekanslarda gösterilir. Bu tür filmler daha çok orta sınıfın ve kentlerde giderek kalabalıklaşan gecekondu topluluklarını, özellikle de kadın seyircileri hedef almaktaydı. Buna küçük kent ve kasaba kadınlarının artan sinema ilgisinin de eklenmesi gerekir. Anadolu kentlerinde yıllar önce, haftanın belli günlerinde kadınlar için özel olarak seçilmiş filmler gösterilmekteydi. Kadınlar böylece, gündüzleri ve ucuz matinelere önemi küçümsemeyecek bir seyirci topluluğu oluşturmuşlardı (Koşar, 2007: 150-167). Bu durum yapımcıları, onları tümüyle ele geçirme amacına itmiştir. Bu seyirci kitlesi için, yaşamın oldukça basitleştirilmiş görüntüleri, ilişkileri kullanılır ve basit çizgilerle, kabaca çizilen karakterler oluşturulurdu. Olayların gelişimi ve akışı, kalıplar halinde belirlenir, çözümler ve yorumlar tümüyle yüzeysel ve duygusal bir düzende ele alınır (Akkaya, 2011). Yıllık yapım toplamları içinde büyük bir oran oluşturan bu filmlerde psikolojik boyut bile hemen hemen hiç yok gibiydi. Sözü edilen seyirci kesimi, içinde bulunduğu yaşam koşullarının dışına çıkmak amacıyla (pek çoğunun evden çocuğuyla birlikte çıkıp gidebileceği tek eğlence yerinin sinema olduğu unutulmamalıdır) sinemaya yöneldiğinden, onlara gerçek gibi görünen durumlardan yola çıkılan filmler yoluyla, pembe dünyalar ya da en azından ‘pembe sonlar’ sunmak son derece cazipti. Bu seyirci geçici duygulanmaya açık ve istekli ama kendi yaşamında zaten mutsuz sonları yaşayan ve yeterince bunaldığından hiç olmasa beyaz perdede olağanüstü rastlantıların getirdiği; kavuşmaları, serveti ve aşkı izlemek istiyordu. Böylece daha önceki yıllarda rastlanan gözyaşlı ve mutsuz sonların yerini mutlu sonlar almıştır (Solakoğlu, 2017).

2000’li yıllarda Türk Sinemasındaki aile ilişkileri, daha ziyade aile içi gerilime ve saklanıp üstü örtülmeye çalışılan mutsuzluğa odaklanan filmlerden oluşmaktadır. Söz konusu filmlerde sürdürülen tartışmalarda, yazılan yazı ve yapılan söyleşilerde aile kurumunun belki de hiç olmadığı kadar ciddi bir şekilde eleştirildiği görülmektedir. Bu anlamda Türker (2010) ve Ekinci’nin (2012) şu genel tespitleri dikkat çekmektedir: Sevgiyle ilgili bütün referansları aileden alıyorsun. Karakterlerinin ne kadarını onların istediği, ne kadarını kendi isteğinin gibi inşa ettiğini sonradan görüyorsun. Bu memleketteki en büyük sorunlardan birisi de bu iç hesaplaşmaların gerçek anlamda yapılamaması aile içerisindeki görmezden gelinen olaylarla yüzleşmeme durumunun altını çizmektedir.

Popüler Kültür Kavramı ve Aile

Popüler sözcüğü Latince ‘*popularis*’ teriminde üretilen ve Fransızca’dan (popularic) Türkçeye alıntılanan bir kelimedir. Popüler kavramı genel olarak iki anlamda kullanılmıştır. Bunlardan birincisi; halkın beğendiği ve yaptığı her şeyi kapsayan, ikincisi ise; halk tarafından yaygın olarak beğenilen ve halk tarafından hızlı bir şekilde tüketilen anlamlarıdır. Dolayısıyla popüler kültür kavramı iki anlam içermektedir. İlk olarak popüler kültür, halk için, halk tarafından üretilen kültürü ifade etmek için kullanılmıştır. Ancak 20. yüzyılda teknolojinin hızla gelişmesiyle birlikte bu kültür hızla kaybolmaya başlamıştır. İkinci olarak popüler kültür, medya tarafından üretilen ve medyanın etkisiyle gün geçtikçe toplumda büyük kitleleri etkisi altına alan bir kültür olarak ifade edilmektedir (Erdoğan ve Alemdar, 2005: 30).

Popüler kültür ya da pop kültürü, özellikle 20. Yüzyılda etkisini gösteren ve toplumsal modernleşmenin yan etkileri arasında sayılabilecek bir kavramdır. Nispeten eski halk kültürü olarak literatürde tartışılrsa da, aslında toplumsal kültürün ve günlük yaşamda ki değişken alışkanlıkların biçimsel anlamda farklılaşması ve yaygınlaşması olarak anlatılabilir. Türk Dil Kurumu ise, popüler kültür kavramını belli bir dönem için geçerli olan, hızlı üretilen ve hızlı

tüketilen kültürel öğelerin bütünü olarak tanımlanmaktadır (Yıldız, 2004). Türk Dil Kurumu'nun tanımında da anlaşılacağı üzere, popüler kültürün genel manası, dönemlik meşhur olan davranış biçimleri, müzikal eserler, kitaplar, kıyafetler gibi unsurların o dönem içinde yaygınlaşması ve tüketilmesi durumudur. Yani üretkenliğin sınırlı kaldığı, kalıcı olmayan ancak yaşadığı döneme etki edebilecek unsurların bütünüdür. Sırf bu nedenle entelektüel çevreler popüler kültür alışkanlıklarını ağır şekilde eleştirilmektedir.

Aile, anne, baba ve çocuklardan oluşan, üyeleri ile birlikte sosyo-kültürel görevlerini yerine getiren kurumdur. Diğer bir deyişle aile, yapı ve işlevleri zamanla değişmekle birlikte, neslin devamı sağlayan, sosyalleşme sürecinin ilk ortaya çıktığı, üyelerinin duygusal olarak doyuma ulaştıkları, toplumun maddi ve manevi zenginliklerinin kuşaktan kuşağa aktarıldığı biyolojik, psikolojik, ekonomik ve hukuksal işlevleri bulunan toplumsal kurumlardan biridir. Bu nedenle aile, nüfusu yenileme, milli kültürü taşıma, çocukları sosyalleştirme, ekonomik, biyolojik ve psikolojik tatmin fonksiyonlarının yerine getirildiği sosyal bir kurum olarak tanımlanabilir (Güler ve Bıkmaz, 2007). Günümüzde, popüler kültür ürünleri toplumu hemen her yaş grubundaki insanları hedef almaktadır. Ancak popüler kültür etkisi altın giren en büyük hedef kitle çocuklar ve gençlerdir. Zira çocuklar ve gençler popüler ürünü satın almaya, kullanmaya ve hızlı bir şekilde tüketmeye daha isteklidirler. Örneğin, yaşlara ve özel ilgi alanlarına göre en çok dinlenen müzik listelerinin takip edilmesi, giyimde popüler markaların tercih edilmesi, popüler dergilerin okunması, filmlerde seyredilen popüler kahramanların giyim, aksesuar vb. eşyaların satın alınarak kullanılması onların yaşamlarında oldukça önemlidir (Cereci, 1996). Popüler kültür ürünlerinden biri olan televizyonun çocuklar üzerindeki etkisi oldukça büyüktür. Çünkü televizyon izleyen çocuklar, ondan en çok etkilenen ve onun verdiği mesajları en çok dikkate alan kişi konumundadır. Renkli ve hareketli bir kutu olan televizyon, çocuklara ilginç ve cazip gelmektedir. Ayrıca televizyon aile üyelerini bir araya toplayan ve onlar için ortak bir paylaşım alanı oluşturan bir özelliğe sahiptir. Bu bakımdan televizyonun olumlu yönlerinden faydalanma ve olumsuz etkilerinden korunma konusunda en büyük görev anne ve babaya düşmektedir (Özbey, 2014). Popülerin en klasik anlamı halka ait olandır. Fakat günümüzde bu kavram pek çok kişi tarafından sevilen veya seçilen anlamında kullanılmaktadır. Popülerin egemen kullanılışı yeni alanlara taşınarak, yeni ifade biçimlerinin ve toplumsal sistem için yeni dayanakların süregelenliğini sağlamaktadır. Örneğin; popüler TV programı, popüler film yıldızı, popüler sporcu ve genel olarak popüler ve pop kültür gibi... Sonuç olarak popüler kültürün en çok tercih edilen bağlamda ele alınmasıyla en yaygın ve en yanlış olan tanım ortaya çıkar (Sayın, 1990).

ARAŞTIRMA

Sorun

Geleneksel ve modern aile tipleri üzerine konumlanan veya bu gaye ile yapılan filmler, ailenin geçmişten günümüze nasıl değişime uğradığını ortaya koyması açısından adeta dokümanter özelliklere sahiptir. İnsanlığın yakın tarihinin en önemli kitle iletişim aracı olan ve bu komunu hala devam ettiren sinema aile temalı filmler marifetiyle; eğitici, öğretici, birleştirici unsurları desteklemekte veya yok etmekte, ebeveynlere olan saygıyı pekiştirmekte veya azaltmaktadır. Kuşkusuz salt sinemayla değil, diğer kitle iletişim araçları yoluyla da enjekte edilen ve modernleşmenin kutsalı olarak addedilen popülerite, aile ile birlikte sosyal ve geleneksel kültür yaşamını da kısıtlamakta veya yok etmektedir. Ancak buradaki temel sorun; filmler (medya) aracılığı ile izleyicilerin etki altına alınarak algı oluşturulmasına, (negatif) davranış değişikliklerine ve yaşam pratiklerine neden olmasıdır. Bu düzlemin,

araştırma için geliştirilen varsayımların test edilmesini mümkün kılacağı düşünülmektedir. Toplumsal dönüşümlerde sinema yapıtları önemli bir konuma sahiptir ve marjinal değişimler ortaya çıktığı dönemlerde sinema filmleri baskın şekilde kendisini hep hissettirmiştir. Örneğin; geleneksel yaşamda aileyi bir arada tutan anne-baba günümüzde adeta çocukların isteklerine boyun eğecek şekilde konumlandırılmaktadır denilebilir. Dolayısıyla geleneksel yaşamın hangi ölçüde deformasyona uğradığının izlerini 'aile' temalı filmlerde sürmek mümkündür. Bu çalışma; Türk sinemasında geçmişten günümüze üretilen 'aile' temalı filmlerin Türk aile yapısını nasıl yansıttığını irdelemek amacıyla yürütülmüş ve 1980 öncesi ve 2000 sonrası filmlerden alınan dört film örnekleme random methoduyla dâhil edilerek içerik analizi yöntemi ile analiz edilmeye çalışılmıştır.

Amaç ve Önem

Sinema filmleri adeta bir dokümantasyondur ve genel anlamda üretildiği dönemin kültürünü, sorunlarını, imkânlarını, ortamlarını, mekânlarını ve sosyal yaşam gibi pek çok olguyu yansıtır. Geçmişin izlerini sürmek isteyenlerin bilgi sahibi olmak istedikleri dönemin filmlerini izleyerek önemli ipuçları elde edebilirler. Kuşkusuz bu izleğe bilim- kurgu veya öznel amaçla üretilen sinema yapıtları kastedilmemektedir. Dolayısıyla bu çalışmanın amacı Türk insanın 'aile' özelinde yaşamış olduğu yapısal dönüşümü ve kültürel kırılmayı ortaya koymak ve bu kurumun filmlerde nasıl yansıtıldığını irdelemektir. Alan literatüründe yapılan taramalarda özellikle 'aile' temalı film analizlerinde daha ziyade 'kadın' figürü üzerine odaklanıldığı, buna karşın salt aile bağlamını irdeleyen çalışmalar sınırlı olduğu görülmüştür. Medyanın, dolayısıyla sinemanın bireylerin yaşam pratikleri üzerindeki etkisi düşünüldüğünde toplumların bu filmlerle nasıl dönüştürüldüğünü öngörmek zor değildir. Ancak bu öngörülerin belli varsayımlara dönüştürülerek nesnelleştirilmesi bu çalışmanın temel amacı olarak belirlenmiştir. Çalışma sonucunda elde edilecek bulgular ve varsayımların test edilmesi şüphesiz 'aile' kurumuna dair nesnel veriler sunaktır. Dolayısıyla bulguların alan yazınına sunacağı katı araştırmayı önemli kılan temel parametrelerden biridir.

Varsayımlar

İrdelenen filmlerin analizi için şu varsayımlardan hareket edilmiştir:

- V 1 - Türk sinemasında 'aile' kurumu gelenekselden moderne dönüşmüştür,
- V 2 - Son dönem 'aile' temalı filmlerde maddiyat ön plana çıkarılmış, değerler arka plana itilmiştir,
- V 3 - Son dönem 'aile' temalı filmlerde ebeveynlerle ilişkiler deformasyona uğratılmıştır,
- V 4 - Son dönem 'aile' temalı filmlerde Aile bağlılığı yerine aile bireylerinin yalnızlığı ön plana çıkarılmıştır,
- V 5 - 1980 öncesi filmlere oranla son dönem 'aile' temalı filmlerde aile içi sorunlar yüzeyseldir ve duygusal bağlamda ele alınmamıştır,
- V 6 - 1980 öncesi filmlerde daha 'kadın', 2000 sonrası filmlerde ise 'tüketim' aile yaşamının odağına oturtulmaya çalışılmıştır.

Yöntem

Bu araştırmada, yönetmen ve aktör ölçeğiyle 'aile' konulu filmler seçilmiş ve bu doğrultuda; 1980 öncesi için 'Aile Şerefi', 'Bizim Aile' (Aktör - Münir Özkul) ve 2000 sonrası için ise 'Babam ve Oğlum', 'Dedemin İnsanları' (Yönetmen - Çağan Irmak) adlı filmler random (tesadüfi örneklem) yöntemiyle belirlenerek içerik analizine tabi tutulmuştur.

İçerik analizi; verilerin benzer yönlerini dikkate alarak belirli başlıklar ve temalar çerçevesinde anlamlı bir bütün oluşturacak şekilde bir araya getirilip, düzenlenmesi ve değerlendirilmesine imkân tanımaktadır. Araştırmaya dâhil edilen ve ‘aile’ temasını işleyen bu filmler geleneksel ve modern aile tiplerini yansıtmaktadır. Bu filmlerin ayrıca kıyaslama yapılmasının imkân sağlayacağı düşünülmüştür. 1980 öncesi ve 2000 sonrası Türk aile yapısının işlendiği benzer filmler arasından bu filmlerde ‘aile’ye vurgu yapan sekanslar (Time Code) çıkarılarak bireylerin davranışları gözlenmiş, replikler belirlenmiş ve sayısal verilere dönüştürülerek kodlama tablosun aktarılmıştır. Bu yola başvurulmasının nedeni içerik çözümlemesinin doğasına uygun olarak verilerin özetlenmesine, standarlize edilmesine, sayısallaştırılmasına ve karşılaştırma yapılmasına yöneliktir. Buradaki temel amaç; geleneksel ve modern tipi ailenin nasıl değişime uğradığının tespit edilmesidir. Filmlerin konu bakımından popüler olan yaşantıları işleme doğaldır. Buradaki temel gaye kuşkusuz popüler olanın analizi değildir. Ulaşılmak istenen hedef; analiz yöntemleri sınırlılığında olduğunca derin anlam ve algıları açığa çıkarmaktır. Zira filmlerin (görüntüsel gösterge, endis, ve sembol gibi) göstergebilimsel bağlamda değerlendirilmeye alınmaması konnotatif (yananlam) uzamının belirlenmesine engel teşkil etmemektedir. Kullanılan analiz yöntemi ile sayısal değerlerden hareket edilmesi ise, nesnel kıyaslamalar yapabilmeyi de mümkün kılmaktadır.

Evren, Örneklem ve Sınırlılıklar

Bu araştırma 1980 öncesi ve 2000 sonrası Türk Sinemasında aile kavramının nasıl işlendiğini incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu nedenle araştırmaya söz konusu bu zaman aralığında gösterime giren filmler arasından seçilmiştir. Dolayısıyla araştırmanın evrenini ‘Türk Sinemasında Aile’ temalı filmler oluşturmaktadır. 1980 öncesi yayınlanan filmlerde oynadığı roller gereği daha ziyade aile babasını canlandıran Münir Özkul’un oynadığı ‘Aile Şerefi’ ve ‘Bizim Aile’ adlı filmlerden (aktör odaklı) seçilerek örneklem grubuna dâhil edilmiştir. Bu filmlerin seçilmesindeki diğer sebep; geleneksel Türk Aile yapısı özelliklerini başarılı bir biçimde yansıtmadır. 2000 sonrası yayınlanan aile konulu filmler ise yönetmen bazında değerlendirilmiş (Çağan Irmak) ve konu bakımından ‘aile’ kurumunun yansıtıldığı ‘Babam ve Oğlum’ ile ‘Dedemin İnsanları’ adlı filmler araştırmaya dâhil edilmiştir. Bu düzlemde hareket edilerek karşılaştırmalar yapılmaya çalışılmış ve geleneksel ile modern aile yaşamlarının yansıtılış biçimleri üzerinden değerlendirmeler yapılmaya çalışılmıştır. Örneklem dâhil edilen söz konusu bu filmler kendi dönemleri içinde dram türünde vizyona giren ve aile yaşamını yansıtan filmlerdir. Araştırmanın sınırlılıklarını; 1980 öncesi ve 2000 sonrası Türk sinemasında yayınlan aile temalı filmler oluşturmaktadır. Dolayısıyla yukarıda vurgu yapıldığı üzere çalışma; 1980 öncesi için Münir Özkul’un oynadığı ve 2000 sonrasında ise Çağan Irmak’ın yönettiği ikişer filmle sınırlıdır. Ayrıca araştırma; filmlerin içerik analizi yönteminin kullanılarak irdelenmesi ve değerlendirilmesi ile sınırlı tutulmuştur.

Bulgular ve Analiz

Bu çalışmanın bulguları; ‘Aile Şerefi’, ‘Bizim Aile’, ‘Babam ve Oğlum’ ve ‘Dedemin İnsanları’ adlı filmlerden alınan sekanslar (time code) içerik analizi yöntemiyle elde edilen verilerden oluşmaktadır. Bu amaçla elde edilen bulgular, belli temalar altında gruplandırılarak ve kodlanarak değerlendirilmeye alınmıştır. Araştırmanın kavramsal çerçevesindeki literatüre dayalı olarak geleneksel ve modern aile tipleri, bütünlüğün sağlanması amacıyla tablolar kısmında karşılaştırmalar yapılarak verilmeye çalışılmıştır. Aile olgusuna ve kutsiyetine vurgu yapan veya decadence (çöküntü) duruma tekabül eden time code’ların çıkarılması ile

veri seti oluşturulmaya çalışılmıştır. Geleneksel ve modern ailelere yapılan göndermeler filmde alınan bazı kesitlerle sunulmuş ve bunlar karşılaştırmalı olarak yorumlanmıştır. Tablolarda çatışma ve kontrastlardan (maddi-kültürel, zengin-fakir, köylü-şehirli) hareketle oluşan söylemler nicel verilere dönüştürülerek analiz yoluna gidilmiştir.

Tablo 1: ‘Aile Şerefi’ Adlı Filmdeki Geleneksel Aile ve Aile Kurumu Temalarına İlişkin Bulgular

Filmin Adı	Yapım Yılı	Aktör	Aile Kurumu	Geleneksel Aile	Çatışma	Ekonomik Durum
Aile Şerefi	1976	Münir Özkul	1:51 - 2:30	17: 28 -18:31	39:12 40:09	3:40 - 3:55 4:45 - 4:58

‘Aile Şerefi’ adlı filmin 1:51 ve 2:30 time code’larından çıkartılan kesitlerde aile kurumu olumlu şekilde yansıtılmaktadır. Dayanışmaya, birlikte (geleneksel) yaşamın mutluluk, sevinç ve hüznün paylaşımına sağladığı katkılara göndermeler yapılmaktadır. Geleneksel aile modelinin 17:28 ve 18:31 deki film sekanslarında geleneksel Türk aile yapısının özelliklerine dair önemli replikler ve vurgular belirlenmiştir. Sosyal yaşamın her alanında olduğu gibi kontrastlığı (çatışmayı) Türk sinemasının izleğinde de bulmak mümkündür. Bu durum zengin-fakir ayrımı şeklinde bu yapımda açıkça görülmektedir. Zira kültür farklılığının umutsuz aşklara neden olduğuna dair sıkça sahneler yer almaktadır. Ekonomik duruma ilişkin bulgular ise 3:40 ve 3:55’te geçen sahnelerde görülmektedir. Aile bireylerinin dayanışma içerisinde olmasının yaşamın zorluklarının aşılmasına katkı sunacağına dair bir algı oluşturulmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak bu filmde; aile bağlarının kuvvetli olması, aile bireylerinin birbirine kenetlenmesi, zorlukların birlikte aşılması ve daha yalın bir ifadeyle ‘aile’ olmanın ne demek olduğu olumlu şekilde yansıtılmıştır.

Tablo 2: ‘Bizim Aile’ Adlı Filmdeki Aile ve Aile Kurumuna İlişkin Veriler

Filmin Adı	Yapım Yılı	Aktör	Aile Kurumu	Geleneksel Aile	Çatışma	Ekonomik Durum
Bizim Aile	1975	Münir Özkul	1:01:27	54:38 – 56:21	48:24	1:14:09
			1:02:02	59:21 – 59:31	49:02	1:14:35
			1:27:17	1:20:29		1:15:17
			1:28:07	1:20:52		1:15:28

‘Bizim Aile’ adlı sinema yapıtında aile kurumu yoğun olarak işlenmiştir. Filmde alınan time code’ların 1:01:27 ve 1:02:02 sahnelerinde aile olmanın, bir arada yaşamın, zorluklarla mücadele etmenin, çıkar ilişkisi olmadan ve maddiyata önem verilmeden aile bireylerinin birbirlerine olan bağlılığının ve sevgi düzleminde ‘aile’ olmanın önemi sıkça vurgulanmaktadır. Bu verilerden hareketle geleneksel Türk aile yapısı bu filmde de başarılı temsil edildiğini söylemek mümkün görünmektedir. Filmin 54:38–56:21 zaman aralığı sahnelerinde kalabalık aile fertlerinin bir arada yaşamasına, ‘aile’ olmanın mutluluğuna ve huzuruna apayrı ve özel göndermelerde bulunmaktadır. Kültürel çatışma ise ‘kapital’ açıdan ele alınmaktadır. Buna dair 48:24 - 49:02 zaman aralığı sahnelerinde; zengin kız-fakir oğlan kontrastı açık şekilde işlenmiştir. Varoşlardan villalara doğru uzanan bir düzlemde yansıtılan yaşamlar, konnotatif (yan anlam) bağlamında modernitenin olumsuzluğuna gizlenmiştir. Ekonomik durum ise; fabrikada çalışan işçilerin gecekondu mahallelerine doğru uzanan ağır ve meşakkatli yolculukları atıflarla aktarılmaya çalışılmıştır. Filmin 1:14.09-1:14:35 zaman aralığı sahnelerinde; zor duruma düşmüş ailenin, ancak aile bireylerinin birbirine vereceği destek ile kurtulabileceğine dair bir izlek oluşturulmuştur. Bu anlamda maddiyatın geri plana düşürülmesinin ve aile bireylerinin birbirlerine bağlılığının ve sevgisinin her şeyin üzerinde tutulmasının temel alındığı söylenebilir.

Tablo 3: ‘Babam ve Oğlum’ Adlı Filmdeki Modern Aile Temsiline İlişkin Veriler

Filmin Adı	Yapım Yılı	Yönetmen	Aile Kurumu	Modern Aile	Çatışma	Ekonomik Durum
Babam Ve Oğlum	2005	Çağan Irmak	20:34	11:46	1:03:33	20:03
			20:48	11:54	1:05:00	20:18
			38:18	1:09:39		
			39:00	1:10:19		

‘Babam ve Oğlum’ adlı film ‘aile’ olgusunun işlendiği son dönem yapıtlarından biridir. Filmde ‘aile’ kurumu 20:34 ve 20:48 de sahnelerinde baskın şeklide işlenmiştir. ‘Aile’ olgusunun modern yaşama kurban edilmesi, çocukların evi terk ederek büyükşehirlere yerleşmesi ve sonrasında baba tarafından evden kovulmaları filmin tematik bağlamını oluşturmaktadır. Burada ailenin birleştirici ve dayanışma içinde yaşaması gibi unsurların yerini hayallerinin peşinde koşma ve bu ideal için aileyi hiçe sayma, ancak sonrasında pişmanlık duygusu ile aktarılmaya çalışılmıştır. Modern aile tipi daha ziyade şehir yaşamını tercih eden ve ebeveynlerden uzak bir hayat yaşamaya özlem duyan bir yaşam tarzıdır. Filmde alınan 11:46 ve 11:54 zaman aralığı sahnelerinde; babanın ve oğlunun metropolde tek başına yaşamalarının zorlukları aktarılmış ve aile kurumundan uzak olmanın ezikliği işlenmiştir. Geriye dönme isteğinin, maddi imkânsızlıklar nedeniyle mecburiyete dayalı anlatılması ise manidardır. Filmin 1:03:33-1:05:00 zaman aralığında sunulan kesitlerde memleketten uzak başka yerlerde kalma arzusu veya aileden uzaklaşma ve kalma sekansları filmin çatışma durumuna tekabül etmektedir. Filmin genel tematğinde; ekonomik anlamda iyi bir konumda olmanın mutluluk getirebileceği, böylelikle aile bağı yerine maddiyata bağlı bir düzlemin olumlandığı bu filmde açıkça görülmektedir.

Tablo 4: ‘Dedemin İnsanları’ Adlı Filmdeki Modern Aile Temsiline İlişkin Veriler

Filmin Adı	Yapım Yılı	Yönetmen	Aile Kurumu	Modern Aile	Çatışma	Ekonomik Durum
Dedemin İnsanları	2011	Çağan Irmak	07:38	27:23	20:09	12:38
			08:00	27:54	20:49	23:00
					1:03:03	
					1:05:48	

‘Dedemin İnsanları’ adlı sinema yapıtı Kıbrıs’tan Türkiye’ye göç etmiş olan bir aileyi konu edinmektedir. Filmde, Türkiye’ye göç eden aile kendi geleneklerini yaşatma ve çocuklarına da bu değerleri unutturmama çabalarına odaklanmaktadır. Bu amaçla gelinen yeni coğrafyanın ortamına uyak uydurmaya dair çocuklara verilen öğütler dikkat çekmektedir. ‘Aile’ kurumu filmin 07:38-08:00 zaman aralığı sahnelerinde baskın şeklide görülmekte ve bu sekanslar modern aile tipine örnek oluşturacak anlatılar içermektedir. Söz konusu sahnelerde çocuğun aldığı başarılarla övünen, ancak bu başarılarla aile bireylerinin çocuğu ödüllendirirken yaptıkları olumsuzlukları görmezden gelmesi ve çocuğun ebeveynlere saygı göstermemesi, dolayısıyla çocuğun asi olması anlatıları ile decadence (çöküntü) durumlara göndermelerde bulunulmuştur. Geleneksel aile tipi özelliklerinin de sıkça görüldüğü bu filmde aslında modern aile yaşamının olumsuzlandığını söylemek mümkün görünmektedir. Çatışma durumu ise kültürlerarasılıkta belirginleşmektedir. Özellikle 20:09-20:49 time code aralığındaki sahnelerde; Türk–Rum kültürü paradoksındaki bir bireyin başa çıkama çabasının mağlubiyeti bir çocuk figürü üzerinden aktarılmaya çalışılmıştır.

Tablo 5: 1980 Öncesi ve 2000 Sonrası ‘Bizim Aile’ ve ‘Babam ve Oğlum’ Adlı Yapıtların Karşılaştırması

BİZİM AİLE	BABAM VE OĞLUM
<p>AİLE MODELİ:</p> <p>1- Geleneksel aile</p> <p>2- Bireylerinin olumsuzluklara rağmen aile olma çabası ve birlikte yaşama tutunma</p> <p>3- Aile önemli, eğitimin ailede başlaması</p> <p>4- Değerlerin yitirilmemesi</p>	<p>AİLE MODELİ:</p> <p>1- Modern aile</p> <p>2- Aileden uzak bir hayatın ve şehir yaşamının özgür yaşama tekabül algısı, bunun için aile üzerinde baskı kurulmasının gerekliliği</p> <p>3- Ailenin önemsizliği</p> <p>4- Değerlerin sıradanlığı</p>
<p>EKONOMİK DURUM:</p> <p>1- Gecekondu Mahallesi, fabrikada işçisi babanın çocuklarının okul ve ev masraflarını karşılama çabası aile bireylerinin destekleri ile sağlanan birliktelik ve zorlukların üstesinden gelme.</p>	<p>EKONOMİK DURUM:</p> <p>1- Zengin aile bireyleri, Maddiyat öncelikli bir yaşam ve manevi değerlerin arka plana itilmesi</p>
<p>ÇATIŞMA:</p> <p>1- Zengin-fakir odaklı kültür çatışması.</p> <p>2- Zengin aile ile fakir aile arasında doğan anlaşmazlıklar.</p>	<p>ÇATIŞMA:</p> <p>1- Popüler kültüre olan ilgiden kaynaklanan özenti</p> <p>2- Aile bireyleri arasındaki kuşak çatışması</p>

Tablo 5 te ‘Bizim Aile’ ve ‘Babam ve Oğlum’ adlı filmlerden alınan sekanslar ile 1980 öncesi ve 2000 sonrası ‘aile’ kurumunun geçmişten günümüze yaşadığı dönüşüm ve sinemadaki temsili aktarılmaya çalışılmıştır. Bu verilerden hareketle; 1980 öncesi yapıtı olan ‘Bizim Aile’ filmde gelenekselliğe, değerlere ve aile kurumuna önemli ölçüde değer atfedildiğini, buna karşın “Babam ve Oğlum” adlı filmde ise modern aile, ailenin önemsizliği ve değerlerin sıradanlığın temsil edildiğini söylemek mümkün görünmektedir. Filmlere konu edilen ailelerdeki ekonomik yaşamla ilgili de filmlerin çekildiği dönemleri yansıtan olguların dikkat çektiği söylenebilir. Ancak araştırmaya dayanak oluşturan filmlerdeki paradoksalıkları maddiyat bağlamına dayalı olarak ‘aile içi dayanışma’ ve ‘aile mutluluğu’ izleğinde görmek mümkündür. Diğer bir anlatımla; aile zenginleştikçe mutluluk azalmakta ve doyumsuzluk artmaktadır. 1980 öncesi filmlerde klasik şekli ile ‘çatışma’ olgusu; zengin kız-fakir oğlan, 2000 sonrasında ise popüler kültürün dayatması ile tüketim ve kuşak çatışması şeklinde yansıtıldığını söylemek mümkün görünmektedir.

Tablo 6: 1980 Öncesi ve 2000 Sonrası ‘Aile Şerefi’ ve ‘Dedemin İnsanları’ Adlı yapıtların Karşılaştırması

AİLE ŞEREFİ	DEDEMİN İNSANLARI
<p>AİLE MODELİ:</p> <p>1- Geleneksel aile, aile kurumu önemli, aile bireyleri birbirlerine bağlı.</p> <p>2- Gecekondu mahallelerinde yaşam</p> <p>3- Ailenin sorunların üstesinden gelmesi</p>	<p>AİLE MODELİ:</p> <p>1- Modern aile</p> <p>2- Mekânlar lüks</p> <p>3- Modernite ile aileye yüklenen sorumlulukların dönüşümü</p>
<p>EKONOMİK DURUM:</p> <p>1- Gecekondu mahalleleri, işçi olarak çalışan aile bireylerinin aileye desteği</p> <p>2- Ağır yaşam koşulları, ancak maddeye dayalı olmayan sevgi ve dolayısıyla huzur.</p>	<p>EKONOMİK DURUM:</p> <p>1- Zengin esnaf ve aile bireylerine rağmen maddi olumsuzluklar</p> <p>2- İmkânların sınırsızlığı, rahat yaşam koşullarına rağmen huzursuzluk.</p>
<p>ÇATIŞMA:</p> <p>1- Zengin-fakir ayrımından gelen kültür çatışması ve anlaşmazlıklar.</p>	<p>ÇATIŞMA:</p> <p>1- Kıbrıs’tan Türkiye’ye yerleşen ailenin yaşadığı kültürel olumsuzluklar, Rum-Türk çatışması</p>

Tablo 6’da ‘Aile Şerefi’ ve ‘Dedemin İnsanları’ adlı filmlerden alınan sekanslarla geçmişten günümüze ‘aile’ kurumu karşılaştırmalı olarak analiz edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda 1980 öncesi yapıtı ‘Aile Şerefi’ adlı filmde geleneksel aile yapısının gecekondu yaşantısı konu edilmiş ve sıkı aile bağlarının gerek ekonomik gerekse sosyal sorunların üstesinden gelebileceğine dair vurgular yapılmıştır. Buna karşın 2000

sonrası yapımı olan ‘Dedemin İnsanları’ filminde ise; modern aile yapısı ve modernitenin bir sonucu olan lüks yaşamın tüketim alışkanlıklarından kesitler görülmektedir. Bu bağlamda 1980 öncesi koşullarına bağlı olarak ekonomik güçlükleri ve ağır yaşam koşullarını, 2000 sonrasında ise zenginlikler ve imkânların sınırsızlığına dair emareleri bu filmlerde görmek mümkündür. Çatışma bağlamında ise 1980 öncesinde zengin-fakir yaşama dair, 2000 sonrasında ise (Rum-Türk) kültürel çatışmasının izleri açık şekilde yansıtılmaya çalışılmıştır.

Sonuç

Araştırma kapsamında Türk sinemasında ‘aile’yi konu edinen filmler arasından seçilen ve örneklem grubuna dâhil edilen filmlerden elde edilen verilere göre Türk sinemasında 2000 yapımı filmlere oranla 1980 öncesi filmlerde aile kurumuna daha fazla önem verildiği ve değer atfedildiği görülmektedir. Geleneksel aile modeli bu dönemde yapılan filmlerde ön plana çıkmaktadır. Seçilen filmler içerisinde; ‘Bizim Aile’ ve ‘Aile Şerefi’ adlı sinema filmlerinden alınan sekanslarda geçen bu savı doğrular niteliktedir. 2000 sonrası için çalışmaya dâhil edilerek analizi yapılan ‘Babam ve Oğlum’ ile ‘Dedemin İnsanları’ adlı film sahnelerinde; 1980 öncesi dönemin aksine ailenin birleştirici ve bir arada tutma işlevinin ortadan kalktığı, ‘aile’ kurumunun önemsenmediği, çocukların popüler kültürün esiri olarak aşırı, sınırsız ve sorumsuz bir tüketim kültürüne yöneldikleri açık şekilde görülmektedir. Söz konusu bu davranış biçimi filmin muhtelif sekanslarında özendirici şekilde sunulmaktadır. Verilerin karşılaştırmalı analizde ‘aile’ kurumunun geçmişten günümüzde nasıl bir negatif değişime uğradığını göstermek mümkündür. Zira popüler kültür ile dayatılan bazı kavram ve davranışların tüm aile fertleri tarafından kanıksandığı ve rutinleştiği görülmektedir. Dolayısıyla günümüz yaşamında artık geleneksel aile modelinden modern aile tarzına geçildiğini söylemek mümkün görünmektedir. Çocukların aileden bağımsız şekilde yaşama istekleri ve medya marifetiyle kendilerine sunulan popülerin peşinde koşmaları ‘aile’ kurumu kutsiyetinin adeta bir kısaca alındığının da kanıtı niteliğindedir.

Yapılan analizler sonucunda çalışmanın başında öne sürülen;

- **V1-** Türk sinemasında ‘aile’ kurumu gelenekselden moderne dönüştüğü,
- **V2-** Son dönem ‘aile’ temalı filmlerde maddiyatın ön plana çıkarıldığı ve değerlerin arka plana itildiği,
- **V3-** Son dönem ‘aile’ temalı filmlerde ebeveynlerle ilişkilerin deformasyona uğratıldığı,
- **V4-** Son dönem ‘aile’ temalı filmlerde aile bağlılığı yerine aile bireylerinin yalnızlığının ön plana çıkarılarak doğallaştırıldığı,
- **V5-** 1980 öncesi filmlere oranla son dönem ‘aile’ temalı filmlerde aile içi sorunların yüzeysel olduğu ve duygusal bağlamda ele alındığı,
- **V6-** 1980 öncesi filmlerde tematik uzamın aile bağlamından ziyade ‘kadın’ odaklı, 2000 sonrası filmlerde ise ‘tüketim’ olgusunun aile yaşamının merkezine alındığı

varsayımlarının doğrulandığı tespitinde bulunmak mümkün görünmektedir. Sonuç olarak; ‘aile’ kurumunun ekonomik koşullar düzleminden çatışma kültürüne kadar nasıl bir deformasyona uğradığını 1980 sonrası sinema filmlerinde açık şekilde görebilmek mümkündür. Bu bağlamdan ve araştırma verilerinden hareketle; yaşam koşullarının motorize ve modernize olmasına bağlı olarak duygusal yaşam pratiklerinin azaldığını veya yok olduğunu söylemek mümkün görünmektedir. Pazar ekonomisinin bir sonucu olarak görsel yapımların (Sinema ve reklam filmleri, dizler vb.) gündelik yaşam pratiklerine doğrudan etki etmesinin altında şüphesiz yurtdışı ithal yapımlardaki görsel efektlerin veya filmlerin kaliteli oluşlarının payı elbette yadsınamaz.

Bilimsel çalışma disiplini içerisinde ‘hermeneutik’ yaklaşımın tanıdığı imkânla; son dönem sinema yapıtlarında meşrulaştırılan yoz yaşam pratiklerinin körüklediğini söylemek araştırmanın nesnelliğine şüphesiz gölge düşürmeyecektir. Zira medyanın da etkisiyle popüler kültürün yayılması ve insanları peşinden sürüklemesi tüm toplumsal katmanların temel serzenişleri arasında başat konumdadır. Liberal pazar ekonomisinin tüm sektörleri sarmaladığı gibi sinema alanını da içine almış olması doğal karşılanabilir. Bu endüstriyel akım kuşkusuz görsel üretimleri, dolayısıyla sosyal yaşamı da derinden etkilemektedir. Her alanda olduğu gibi kar kaygısının medyada da vahşi bir hasılat arzusuna dönüşmesi uluslararası bir ‘decadence’ (çöküntü) duruma tekabül etmektedir denilebilir. Ancak içinde yaşanılan sosyal düzen ve sunulan simülasyonlar; bireyin, ailenin ve dolayısıyla toplumun nasıl sağlıklı, hızlı ve süreğen bir evrim geçirdiğini görmesine engel teşkil edebilmektedir.

Kaynakça

- Akyüz H. (1991). Eğitim Sosyolojisinin Temel Kavram ve Akımları Üzerine Bir Araştırma, MEB Yayınlar, İstanbul.
- Arat Y. (1998). Türkiye Modernleşme Projesi ve Kadınlar, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İst.
- Aslantürk Z. & Amman T. (2001). Sosyoloji, Kavramlar, Kurumlar, Süreçler, Teoriler, (4.Basım), Çamlıca Yayınları, İstanbul.
- Cereci S. (1996). Televizyonun Sosyolojik Boyutu, Şule Yayınları, İstanbul.
- Çelik C. (2002). Şehirleşme ve Din, Çizgi Kitap Evi Yayınları, Konya.
- Erdoğan İ. & Alemdar K. (2005). Popüler Kültür ve İletişim, Erk Yayınları, Ankara.
- Erkal M. (2006). Sosyoloji (Toplumbilimi), 13. Basım, Der Yayınları, İstanbul.
- Ekinci E. (2012). “Aile Suç İşlemeye Müsait Bir Alan”, (Pelin Esmer’le Söyleşi) Radikal Gazetesi, 20 Kasım.
- Giray D. & Ergin C. (2006) “Çift Kariyerli Ailelerde Biretlerin Yaşadıkları İş - Aile ve Aile – İş Çatışmalarını, Kendini Kurgulama, Davranış ve Yaşam Olayları İle İlişkisi”, Türk Psikoloji Dergisi.
- Güler D. & Bıkmaz F. (2007). “Popüler Kültür ve Okul: Ankara ve Bolu İllerinde İlköğretim Öğrencileri Üzerine Yapılan Bir Araştırma”, Popüler Kültür ve Çocuk, Dipnot Yayınları, Ankara.
- Kağıtçıbaşı Ç. (1990). İnsan, Aile ve Kültür, Remzi Kitap Evi, İstanbul.
- Kağıtçıbaşı Ç. (1995). “Aileye Yaklaşımda Bir Kurumsal Çerçeve ve Aile Değişim Modeli” Aile Kurultayı, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara.
- Keyder Ç. (1998). “1990’larda Türkiye’de Modernleşmenin Doğrultusu”, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 67 Mayıs-Haziran 2018

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

- Koşar D. (2007). ‘‘Yavuz Özkan Sinemasında Türk Aile Yapısı ve Değerlerinin Temsili’’
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Önal S. (1990). Aile Sosyolojisi, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir.
- Özbey Ç. (2014). Çocuk Sorunlarına Yapıcı Çözümler, İnkılap Kitap Evi, İstanbul.
- Özer O. (1991). Toplum Bilim, İstanbul Cem Yayınları ve Tekin Yayınevi (1986), İstanbul.
- TUIK (2012). Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, İstatistik Kurumu Yayınları, Ankara.
- Turgut M. (2011). ‘‘Medya Profesyonellerin ve Medyanın Aile Algısı’’, Aile Yapısı
Araştırması, BASGM (Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü)
Yayınları, Sosyal Politikalar Çalışmaları Dergisi, Ankara.
- Türker Y. (2010). ‘Çoğunlukla Türkiye’de Mutluymuş Gibi Yaşıyoruz’, Radikal Gazetesi, 30
Ekim.
- Yıldız S. (2004). Televizyonlarda Yayınlanan Magazin, Eğlence ve Yarışama Türü
Programların Toplumsal Kültür Üstüne Etkileri, MEB Yayınları, Ankara.